

PŘEDŠKOLNÍ KURIKULUM V HISTORII

HISTORIE A VÝVOJ PŘEDŠKOLNÍHO KURIKULA

Obsah:

1. Školka - první výchovný program
2. První předškolní zařízení a jejich program
3. Mezník ve vývoji kurikulárních dokumentů
4. Reformní pojetí předškolního kurikula
5. Od osnov k programu výchovné práce
6. MŠ a současné české kurikulum
7. Mezinárodní klasifikace ISCED

2. VZNIK PRVNÍCH PŘEDŠKOLNÍCH INSTITUCÍ

- ❑ U nás vznikla první opatrovna v Praze Na Hrádku (1. 3.1832), vedená vynikajícím učitelem J. V. Svobodou;
- ❑ Jeho první výchovný program „Školka“ , představuje poměrně propracovaný systém počátečního vzdělávání. Předpokládá se, že vycházel také z díla J. Á. Komenského;
- ❑ Program kladl důraz na mravní výchovu, poučení o okolním světě, počáteční psaní a čtení. Byl doplněn metodickými pokyny a poznámkami.

2. VZNIK PRVNÍCH PŘEDŠKOLNÍCH INSTITUCÍ

- První německou dětskou zahrádku založil v Praze v roce 1864 J. Heinrich;
- První česká mateřská škola vznikla rovněž v Praze u Sv. Jakuba v roce **1869**. Vedla ji M. Riegrová.

Také dětské zahrádky a mateřské školky vykazovaly již ve svém programu výchovnou funkci jako stěžejní.

3. MEZNÍK VE VÝVOJI PŘEDŠKOLNÍCH INSTITUCÍ

- Školský zákon z roku **1869** o povinné školní docházce umožňuje zřizovat při obecných školách školy pro „opatrování dětí“
- Ministerský výnos z roku **1872** rozlišuje již tři instituce. **Mateřskou školu**, která má doplňovat rodinnou výchovu a připravovat děti na školu a rozvíjet je po stránce tělesné, smyslové a duševní. **Opatrovnu**, jejímž cílem není příprava na školu. **Jesle**, které jako jediné pečovaly o děti do tří let.

Tento výnos výslovně zakazuje výuku trivia v mateřských školách.

4. REFORMNÍ POJETÍ PŘEDŠKOLNÍHO KURIKULA

Nové pedagogické tendence se objevují v roce 1908 v *Návrhu zákona pro školy mateřské.*

Ten prosazuje:

- nezbytnost respektovat potřeby dítěte;
- nutnost odstranit z prostředí i programu MŠ školské způsoby organizace a práce.

Hlavními propagátorkami těchto záměrů se staly Ida Járníková (MŠ v Pštrosově ulici v Praze) a Anna Sussová (MŠ nového typu v Brně).

4. REFORMNÍ POJETÍ PŘEDŠKOLNÍHO KURIKULA

Od počátku 20. století se prosazuje do života MŠ více pohybu, volnosti a spontánních činností.

- ❑ Potřebám dětí má být uzpůsobeno prostředí, ale také organizace dne a metody práce.
- ❑ Mají být respektovány individuální potřeby dětí a jejich právo na svobodnou hru.
- ❑ Se změnou vzdělávání v mateřských školách se objevují také požadavky na vyšší přípravné, ale i další vzdělávání učitelek.

4. REFORMNÍ POJETÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Klíčový dokument, jako základ moderní koncepce předškolního kurikula je:

Výchovný program mateřských škol - z roku 1927, Idy Járníkové s podtitulem „***Přehled výchovných prostředků a jak jich užívat ve výchově malých dětí***“ - představuje systematické pojednání o předškolní výchově z hlediska teoretického, praktického, koncepčního i metodického.

- **Není předpisem, ale nutí učitelku přemýšlet, hledat vlastní optimální cesty výchovného působení a cíleně studovat.**

4. REFORMNÍ POJETÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Následovaly:

- ❑ ***Modelové výchovné osnovy*** pro mateřské školy hlavního města Prahy (1938),
- ❑ ***Návrh pracovního plánu*** pro mateřské školy (M. Bartušková, 1940),
- ❑ ***Prozatímní pracovní program*** pro mateřské školy (1945) - ještě pod vlivem reformního hnutí.

4. REFORMNÍ POJETÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

- ❑ Reformní snahy byly přerušeny 2. světovou válkou;
- ❑ V poválečném období se postupně upouštělo od hlavních myšlenek spojených s respektováním individuálních potřeb dětí a jejich právem na svobodnou hru;
- ❑ **Zákon o jednotné škole** č. 95/1948 zařadil sice MŠ do školské soustavy, ale znamenal definitivní tečku za doznívajícím reformním hnutím.

5. OD OSNOV K PROGRAMU VÝCHOVNÉ PRÁCE

Jednotné školství přineslo:

- Úřední normativy pod vlivem sovětských teorií;
- Funkci kurikula plnil jednotný *Pracovní program pro MŠ* (1948), který navodil ideologicko-výchovný směr orientovaný ke kolektivismu. Cíl výchovy nespočíval v rozvoji samostatné osobnosti, ale ve formování občana oddaného socialismu.

5. OD OSNOV K PROGRAMU VÝCHOVNÉ PRÁCE

Ve stejném duchu byly zpracovány následné kurikulární dokumenty:

- ❑ ***Prozatímní osnovy pro MŠ*** (1953) - poprvé se objevuje rozčlenění do výchovných složek; toto pojetí omezovalo možnost respektovat přirozené dětské potřeby a uplatňovat individuální přístup k dětem.
- ❑ ***Osnovy pro mateřské školy*** (1955) - představují ještě podrobnější verzi osnov předchozích.

5. OD OSNOV K PROGRAMU VÝCHOVNÉ PRÁCE

- ❑ ***Pokusné osnovy pro MŠ (1958) a Osnovy výchovné práce pro MŠ (1960)*** - poněkud uvolnily dosavadní trend. Kladly opět větší důraz na respektování věkových zvláštností.
- ❑ Následovaly ***Osnovy výchovné práce pro jesle a MŠ (1963)*** - cíl, poslání a úkoly předškolní výchovy jsou formulovány stále ideologicky, čemuž odpovídá obsah kurikula i pevně stanovený režim dne.

5. OD OSNOV K PROGRAMU VÝCHOVNÉ PRÁCE

Další etapa opouští „osnovy“ a nahrazuje je programy“ ve snaze „odškolnit se“ a prosadit vlastní specifika předškolní výchovy.

- Od roku 1967 do roku 1984 vychází 4x „*Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy*“ s různými obsahovými nuancemi a řadou doplňujících metodických materiálů.
- Vždy se však jednalo o základní směrodatnou normu, strukturovanou do výchovných složek podle věku dětí. Úkoly byly předimenzované a významně orientované na úspěšné začlenění dítěte do školního vzdělávání.

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Kurikulum české školy do r. 1989

- Podporovalo přípravu manipulovatelných a podřízených lidí, neohlížeje se na jejich očekávání, potence, přesvědčení, individuální orientaci a zájmy.
- Důsledky autoritativního, uniformního a žáky nedostatečně respektujícího kurikula se projevovaly ve **formálnosti** výuky a školního života vůbec, v celkovém klimatu školy, v malé motivovanosti žáků pro učební činnosti i v jejich průměrnosti.

(Walterová, E.)

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Podstatný zvrát v před. vzdělávání přinesl rok 1989

Cíl předškolního vzdělávání je nově formulován takto:

„ Předškolní výchova zabezpečuje uspokojování přirozených potřeb dítěte a rozvoj jeho osobnosti; probíhá ve spolupráci rodiny a předškolního zařízení“.

Tato stručná formulace již naznačuje:

- ❑ odklon od převážně řízeného učení;
- ❑ ústup od přípravy na školu;
- ❑ obsah vzdělávání je ponechán na jednotlivých MŠ;
- ❑ hlavní úlohou je poskytnout dítěti přiměřené podněty, podporu a vedení potřebné k pochopení světa a k zodpovědnému lidskému jednání.

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Související strategické dokumenty:

Bílá kniha ČR, 2000

Definuje 5 strategických cílů:

1. **Kvalita vzdělávání (důraz na evaluační prostředí)**
2. **Spojení se sférou práce (vzdělávací obory)**
3. **Druhá šance – celoživotní vzdělávání**
4. **Jazyky**
5. **Investice (do vzdělávání -% HDP)**

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Související strategické dokumenty:

Bílá kniha ČR, 2000

Definuje 5 strategických cílů:

1. **Kvalita vzdělávání (důraz na evaluační prostředí)**
2. **Spojení se sférou práce (vzdělávací obory)**
3. **Druhá šance – celoživotní vzdělávání**
4. **Jazyky**
5. **Investice (do vzdělávání -% HDP)**

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním,
základním, středním, vyšším odborném a jiném
vzdělávání (školský zákon),

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Současné kurikulární dokumenty

Dvoustupňový systém kurikulárních dokumentů

- **Státní úroveň (NPV;RVP)**
- **Školní úroveň (ŠVP; TVP)**
- ✓ **Národní program vzdělávání** formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku;
- ✓ **Rámcové vzdělávací programy** vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní, a střední vzdělávání).
- ✓ RVP definují cíle vzdělávání

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

Další významnou změnu přináší rok 2004, kdy vychází

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), - VÚP Praha

Vymezuje:

- ❑ hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí v mateřských školách;
- ❑ elementární vzdělanostní základ, na který může navázat základní vzdělávání;
- ❑ zavádí termín „předškolní vzdělávání“, zahrnující aspekty výchovné i vzdělávací;
- ❑ definuje cíle pro zajištění zdravého rozvoje a prospívání každého dítěte, jeho učení, socializace i společenské kultivace.

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

RVP PV - popisuje specifika předškolního vzdělávání, která spočívají v tom, že:

- ❑ se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí;
- ❑ je důsledně vázáno na jejich individuálně odlišné potřeby a možnosti;
- ❑ vzdělávání v mateřské škole se stává otevřeným systémem, který se blíží rodinné výchově s níž spolupracuje jako s rovnocenným partnerem.

6. MŠ A SOUČASNÉ ČESKÉ KURIKULUM

- ❑ Předškolní vzdělávání má (podle řady výzkumů z celé Evropy) výrazný pozitivní vliv na pozdější úroveň studijních výkonů a celkovou úspěšnost ve vzdělávání i na sociální integraci a snížení delikventního chování. Je jedním z předpokladů k vytvoření odpovídající základny pro celoživotní učení.
- ❑ Instituce předškolní výchovy se proto v evropských zemích začleňují do vzdělávací soustavy a jsou obdobně jako její ostatní články státem financovány a regulovány.

Moderní pedagogika, J. Průcha - Dlouhodobé efekty předškolního vzdělávání

7. MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE VZDĚLÁVÁNÍ A MŠ

Pro český termín mateřská škola se vyskytují v různých zemích různá označení.

Aby bylo možné lépe porovnávat údaje v oblasti vzdělávání vytvořilo UNESCO (1997) -

Mezinárodní standardní klasifikaci vzdělávání ISCED:

- ISCED 0 - preprimární vzdělávání
- ISCED 1 - primární vzdělávání
- ISCED 2 - nižší sekundární vzdělávání
- ISCED 3 - vyšší sekundární vzdělávání
- ISCED 4 - postsekundární (neterciární) vzdělávání
- ISCED 5 - první stupeň terciárního vzdělávání
- ISCED 6 - druhý stupeň terciárního vzdělávání

DĚKUJI ZA POZORNOST

